

PROGRAM PODPORY
**ČESKÉHO
KULTURNÍHO
DĚDICTVÍ
V ZAHRANIČÍ**

Závěrečná zpráva o působení lektorky/lektora

Akademický rok: 2013/2014

Destinace (země, město): Rakousko, Vídeň

Jméno, příjmení: Mgr. Ctirad Sedlák

Organizační začlenění výuky češtiny na Vídeňské univerzitě

Výuka češtiny byla na zdejší univerzitě zavedena už v roce 1775. Nejstarší bohemistické pracoviště světa je dnes součástí Ústavu slavistiky (Institut für Slawistik) Fakulty filologie a vědy o kultuře (Philologisch-Kulturwissenschaftliche Fakultät). Ústav nabízí tyto typy studia: bakalářské studium slavistiky (ve starším a mladším organizačním modulu), magisterské studium jednotlivých slovanských filologií (mezi nimi i bohemistiky) a studium učitelství (opět ve dvou organizačních modulech).

Studenti bakalářského studia mají předepsanou výuku vybraného slovanského jazyka v pěti stupních (Grundlagen, Ausbau 1–3, Vertiefung). Jeden semestr musí věnovat dalšímu slovanskému jazyku. Studenti magisterského programu pokračují ve studiu češtiny v kursech Kompetente Sprachverwendung 1 a 2 (Kompetentní užití jazyka) a volí si třetí slovanský jazyk.

Učitelské studium se dělí na dva úseky, které více méně odpovídají klasickému členění na bakalářské a magisterské studium, a předpokládá absolvování stejných kursů praktické výuky češtiny, tj. Grundlagen až Kompetente Sprachverwendung.

Kromě vlastních studijních programů nabízí Ústav slavistiky i tzv. Erweiterungscurricula (rozvíjející či rozšiřující curricula), do některých slavistických předmětů se tedy mohou zapsat i studenti z jiných oborů. To se týká i výuky češtiny a reálií.

Další informace: <http://slawistik.univie.ac.at/>.

Náplň práce českého lektora

V zimním semestru jsem třikrát týdně vyučoval předmět Tschechisch als zweite slawische Sprache (čeština jako druhý slovanský jazyk) a jednou týdně tzv. Areal- und kulturwissenschaftliches Konversatorium (seminář věnovaný českým reáliím) k tématu české kultury přelomu 19. a 20. století. V letním semestru mi byly přiděleny jazykové kursy pro nejpokročilejší bohemisty, tj. Vertiefung a Kompetente Sprachverwendung, které se konají jednou týdně, a dvě „konverzatoria“, jedno podobně zaměřené na reálie jako v zimním semestru, druhé

literárněvědné. Týkala se recepce naturalismu v českém prostředí a kultury neoklasicismu na začátku 20. století.

Vzhledem k tomu, že jednotlivé předměty mohou být navštěvovány studenty různých slavistických i neslavistických oborů, nebyli mezi mými studenty jen bohemisté. Naopak, tři čtvrtiny mé výuky v zimním semestru se týkaly nebohemistů (studentů, kteří si zapsali češtinu jako *druhý* slovanský jazyk k tomu, který studují jako hlavní). Pokročilé kursy češtiny a literárněvědné konverzatorium jsou věnovány bohemistům, ale konverzatoria k reáliím jsou otevřena všem. Vyplývá z toho, že lektor téměř veškerou výuku vede v němčině, jen ve Vertiefung a Kompetente Sprachverwendung lze používat češtinu jako vyučovací jazyk, ale úroveň studentů byla v minulém roce dosti nevyrovnaná a někteří měli (přes deklarovanou pokročilost kursu) značné problémy s porozuměním při běžném hovoru i s vyjadřováním jednoduchých myšlenek. Němčina jako vyučovací jazyk v konverzatoriích („reáliích“) je pro mě jako pro bohemistu–germanistu přirozená, ale lituji, že kvůli ohledům na nebohemisty nemůžu dát bohemistům větší možnost používat češtinu na odborné úrovni. Kdybych mohl vést odborné předměty (nemyslím tedy jen praktickou výuku jazyka) v češtině, prospělo by to studentům po stránce osvojení odborného vyjadřování. Dá se ale předpokládat, že by to některým méně zdatným bohemistům činilo potíže.

Překvapilo mě (příjemně), že velká část mé pracovní náplně spočívá právě ve vedení konverzatorií a ne jen v praktické výuce češtiny jako cizího jazyka. V zimním semestru 2013 představovala kulturní studia („reálie“) čtvrtinu mých hodin, v letním semestru 2014 polovinu, jedno konverzatorium bylo navíc literárněvědné. Lektor tedy není na zdejším ústavu považován primárně za učitele jazyka, může ve výuce uplatnit výsledky své odborné činnosti a sám navrhopvat témata seminářů.

Metody a učebnice

Do předmětů věnovaných praktické výuce jazyka se hlásí i rodilí mluvčí (rakouští Češi, čeští studenti na stipendijních pobytech), mezi úplnými začátečníky se objevují slovenští mluvčí, jejichž pasivní znalost češtiny je samozřejmě značně lepší než v případě ostatních, a do kursu češtiny jako druhého slovanského jazyka chodí kromě slavistů i neslavisté. Všechny tyto kombinace kladou na lektora nároky organizační povahy. Je třeba vytvořit program pro všechny, mít trpělivost s neslavisty, kteří nejsou zvyklí na flexivní charakter češtiny, a nespolehat se příliš na slavisty s jejich znalostmi jiných slovanských jazyků (většinou tyto znalosti způsobují spíše interference, než že by relevantně pomáhaly).

U rodilých Čechů a slovenských mluvčích s dobrou úrovní češtiny je možné nabídnout modulovou zkoušku – oficiální řešení, díky kterému se může student přenést přes kurs, jehož obsah už dávno zná. Nelze ale studenta do modulové zkoušky nutit, stejně jako ho nelze nutit učit se pokročilejší látku jen proto, že je rodilý mluvčí nebo ovládá češtinu na mnohem vyšší úrovni než ostatní studenti v kursu. Vídeňská univerzita oficiálně nerozlišuje rodilé mluvčí, neexistuje definice ani způsob, jak rodilého mluvčího identifikovat. Vyplývá z toho, že někteří studenti si mohou zapsat např. základy češtiny, přestože je čeština jejich mateřštinou, a mohou se také domáhat známky za aktivity, které jim zdaleka nejsou přiměřené, takže v podstatě dostávají jedničky „zadarmo“. Osobně jsem se naštěstí setkal jen s jednou osobou, která na této praxi trvala, ostatní rodilí mluvčí byli vděční, že jsem jim zadal úkoly jich hodné a věnoval se jim zvlášť.

Většina učebnic češtiny jako cizího jazyka je v angličtině a není přizpůsobená potřebám konkrétních mluvčích, v mém případě německých. Německy psané učebnice nejsou vždy vyhovující. Kromě toho, rakouští mluvčí mají určitá specifika, kterým je třeba věnovat pozornost

(např. malá schopnost vyslovit znělé souhlásky). Prof. Hana Sodeyfi, která vyučuje češtinu na všech stupních pokročilosti, vytváří modulové zkoušky a je vůbec hlavní figurou výuky češtiny v Ústavu slavistiky, používá svou vlastní učebnici, kterou napsala s prof. S. M. Newerklou: *Tschechisch. Faszination der Vielfalt*. V loňském roce jsem tuto učebnici používal u začátečníků v kursu češtiny jako druhého slovanského jazyka, protože bylo třeba sjednotit látku a tempo kursu Grundlagen prof. Sodeyfi s mým kursem, aby moji studenti mohli v letním semestru pokračovat právě u prof. Sodeyfi. V letním semestru jsem u pokročilých používal jen vlastní materiály. I u začátečníků se z větší části spoléhám na vlastní pracovní listy, cvičení a texty.

Jako zvláštní pomůcku pro všechny studenty provozuji internetové stránky, kde studenti najdou materiály ke stažení, informace o testech a domácích úkolech, odkazy, seznam knih a dalších médiích, které patří lektorátu: <http://bohemitika.webnode.cz/>. Tyto stránky jsem zřídil už během svého působení na Jagellonské univerzitě v Krakově a osvědčily se, v současnosti je samozřejmě vedu především v němčině, protože slouží i nebohemistům. Vídeňská univerzita poskytuje pracovníkům e-learningovou platformu Moodle, kterou bych mohl používat místo vlastních stránek, ale informace na ní by byly přístupné jen studentům regulérně zapsaným a já jsem zatím v každém předmětu měl studenty, kteří teprve během semestru řešili problémy se zápisem. Jelikož by byli z platformy Moodle vyloučení, zůstávám u svého osvědčeného způsobu.

Další aktivity

Vídeňská univerzita nabízí svým zaměstnancům množství různých kursů a seminářů v rámci celoživotního vzdělávání (tzv. Personalentwicklung, osobní rozvoj). V loňském roce jsem této skvělé příležitosti intenzivně využíval a díky tomu, že kursy jsou dobře vedené a skutečně zaměřené na praxi, jsem mohl některé poznatky a dovednosti rovnou zapojit do výuky. Příjemné bylo i to, že jsem z každého kursu získal certifikát.

Každý nový asistent musí povinně absolvovat dvoudenní úvodní kurs, kde se dozví nejen informace didaktického rázu, ale také jisté právní minimum (např. k formě zkoušek, k autorskému právu). Pro lektory tento kurs není povinný, ale já jsem ho rád absolvoval.

V zimním semestru jsem se s dalšími zahraničními lektory podílel na organizaci vánočních oslav, při kterých se představují i jednotlivé slovanské země, pomáhal jsem např. jedné studentce s prezentací českých vánočních zvyků. V letním semestru jsem se zúčastnil diskusního večera na téma situace v současné literatuře slovanských zemí. Také jsem přispěl drobnou pomocí k zajištění každoroční cesty studentů do Brna s prof. Sodeyfi. Pravidelně se účastním přednášek hostujících profesorů z ČR.

Hmotné zajištění

Na pracovišti jsou lektori soustředěni do několika pracoven, nemají tedy každý svou vlastní místnost. Ale pracovny jsou dostatečně, byť skromně vybavené: několik stolů, tři velmi rychlé počítače, tiskárna, uzamykatelné skřínky. Vzhledem k velkému množství knih, kterými je vybaven český lektorát, máme k dispozici mnohem větší úložné prostory než ostatní lektori.

Učebny jsou vybaveny všechny stejně, takže je předem jasné, na jakou techniku se člověk může spolehnout i v případě místnosti, kterou zatím nezná. V každé učebně je tabule na fixy, tabule na křídly, projektor, počítač, zpětný projektor („meotar“). V ústavu jsou dvě kopírovací místnosti s kopírkami, které fungují i jako velmi rychlé scannery, a s řezačkou papíru, což je pro učitele jazyků – jak jsem zjistil – podstatná pomůcka. Příděl kancelářského papíru je prakticky

neomezený, naopak kopírování se striktně reguluje: lektor dostane kartu na 100 kopií/semestr, další karty si musí kupovat.

Univerzita platí všem zaměstnancům očkování proti chřipce a přispívá na očkování proti encefalitidě. Veškeré kursy v rámci celoživotního vzdělávání jsou pro zaměstnance zdarma.

Zaměstnavatel se nijak nezabývá ubytováním lektorů.

Na závěr tohoto oddílu upozornění pro budoucí lektory v Rakousku: ČR má s Rakouskem smlouvu zamezení dvojího zdanění, ale nikoli formou vynětí, uplatňuje se jen tzv. prostý zápočet, což v praxi bohužel znamená tolik co dvojí zdanění. Lektoři mají v Rakousku jisté daňové zvýhodnění, v jehož důsledku pak musí v ČR dopláctet značnou částku.